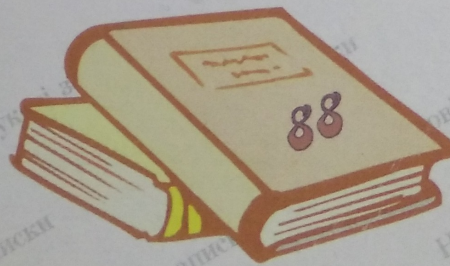

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Педагогіка
Історія

Випуск **LXXXVIII**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Наукові записки

*Серія
педагогічні та історичні науки*

Випуск LXXXVIII

(88)

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2010

Жук Ю. О.ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В
КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ..... 76**Закусило А. І.**ПРО ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ СИСТЕМ НЕЛІНІЙНИХ РІВНЯНЬ ..... 83**Іщенко Т. М., Кузьменко Д. В., Моруга К. О.**ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ РОЛЬОВА ГРА – ОДИН
З МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОГО
ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ У ВИЩИХ НЕМОВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ..... 89**Карлюк Р. П.**ТЕРМІНОЛОГІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНОГО
ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТЕХНІЧНИХ
УНІВЕРСИТЕТІВ ДО ЦІННОСТЕЙ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ..... 94**Колодій О. С.**

ТРУДНОЩІ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВНЗ 101

Корнєшук В. В.РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
НАДІЙНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ..... 107**Костенко Р. В.**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ
З ПРОГРАМНИМ ПРОДУКТОМ OMEGA RESEARCH
TRADESTATION 20001 В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ..... 116**Лабінська Б. І.**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ПРОГРАМ З
ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ 1930–1939 РОКІВ ..... 125**Леніска А. А.**ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА
У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВЗО У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ..... 134**Маковецька Н. В.**ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ
У РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ..... 141**Потужний О. В.**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ
ЗАСОБІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ 149

7. Цвок И. Организационно-педагогические и правовые условия спортивной деятельности в адаптивной физической культуре : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Цвок Игорь – М. : РГБ, 2003 – 142 с.

Карпюк Р. П. Терминология физического воспитания как педагогического процесса привлечения студенческой молодежи технических университетов к ценностям физической культуры.

В статье отмечается, что формирование физической культуры личности студента технического университета, пользования ценностями этого вида культуры осуществляется через педагогическую деятельность, в процессе физического воспитания, основанного языком общения с применением специальных терминов, специфических средств, особенностей передачи и усвоения социального опыта в педагогической деятельности в рамках этого вида культуры.

Ключевые слова: физическое воспитание, студенческая молодежь, технические университеты, ценности, физическая культура.

Karpiuk R. P. Terminology of physical education as a pedagogical process of bringing in of student young people of technical universities to the values of physical culture.

The article notes that the formation of physical culture of student technical university, use the values of this type of culture through pedagogical activity in physical education, language-based communication using specific terms, specific means, features of the transfer and assimilation of social experience in pedagogical activity within the limits of this kind of culture.

Keywords: physical education, student youth, technical universities, values, physical culture.

Колодій О. С.

Полтавська державна аграрна академія

ТРУДНОЩІ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВНЗ

У статті аналізуються певні труднощі та суперечності, що існують у системі патріотичного виховання у вищих навчальних закладах. Патріотизм розуміється як духовне набагання громадянина незалежної країни, найважливіший елемент соціальної свідомості, фундамент суспільної і державної систем, основа зміцнення єдності незалежної держави.

Ключові слова: патріотизм, суспільне явище, особистісне новоутворення, соціальна і моральна деградація

У Державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI століття"), Законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Концепції виховання особистості в умовах розвитку української державності", "Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності" як стратегічні визначаються завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України як світоглядного

чинника розвитку культурного і творчого потенціалу нашого народу [3].

На думку провідних вітчизняних науковців, формування патріотичної свідомості й самосвідомості у громадян України має бути одним з головних завдань їх громадянського і національного виховання. Відтак, теоретико-методологічні основи патріотичного виховання у контексті розвитку ціннісних орієнтацій розглядаються в літературі з розвитку педагогічної науки та практики в Україні, зокрема – в працях Г. С. Сковороди щодо формування людини, спорідненої з природою [1], К. Д. Ушинського про підготовку всебічно розвиненої людини як мету виховання [7], І. Я. Франка про виховання крізь призму сприймання рідного народу, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського про виховання любові до Батьківщини [2: 6] та наукових здобутках сучасних вітчизняних вчених – І. Д. Беха, А. М. Бойко, М. Й. Боришевського, І. А. Зязюна, О. П. Кондратюка, В. Г. Кузя, І. В. Мартинюка, Ю. І. Римаренка, Г. Г. Філіпчука, Б. М. Ступарика та ін.

Серед класиків педагогічної науки до цієї проблеми зверталися Я. Коменський, Г. Сковорода, К. Ушинський, О. Духнович, А. Дістервег, Г. Ващенко, І. Опенко, С. Русова, Дж. Дьюї, А. Макаренко, Я. Корчак, В. Сухомлинський та ін. Зокрема, К. Ушинський вперше обґрунтував поняття "малої батьківщини" й окреслив стратегічний напрям його формування шляхом запровадження батьківщинознавства як навчального предмета в початковій школі. В. Сухомлинський у 60-ті рр. ХХ ст. досить глибоко розкрив сутність патріотичних почуттів учнів загальноосвітньої школи як складників їх духовності.

Загалом, проблеми формування патріотизму дітей та молоді в сучасних соціокультурних умовах досліджуються І. Бехом, В. Бабич, В. Білоусовою, В. Болгаріною, М. Боришевським, О. Вишневським, Ю. Гапоном, М. Зубалієм, П. Ігнатенком, Л. Канишевською, Б. Кобзарем, В. Кузем, М. Левківським, В. Оржеховською, В. Постовим, Є. Постовойтовим, Г. Пустовітом, А. Сиротенком, М. Стельмаховичем, Г. Шевченко, К. Чорною та ін.

Таким чином, проблеми патріотизму постають у центрі наукової уваги багатьох дослідників, що виявляє певні труднощі та суперечності, що існують у системі патріотичного виховання у ВНЗ. Саме на це спрямована наша стаття.

Розгляд головних підходів до розуміння суті патріотизму дозволяє сформулювати таке визначення патріотизму, яке включає найважливіші ознаки цього суспільного явища та особистісного новоутворення.

Суттєво, що патріотизм, особливо якщо виходити з причини його походження, виникає і розвивається як відчуття, що оформлюється за допомогою механізмів соціалізації і духовно-етичним чином збагачується. Важливим є також й те, що розуміння розвитку відчуття патріотизму нерозривно пов'язане з його дієвістю, що в конкретнішому плані виявляється в активній соціальній діяльності, діях і вчинках, здійснюваних суб'єктом на благо Вітчизни.

Крім того, патріотизм як глибоко соціальний за своєю природою феномен, є не тільки певний аспект життя суспільства, але і джерело його існування і розвитку, виступає як атрибут життєздатності, а іноді і виживаності соціуму. При цьому одним з характерних проявів патріотизму є принцип державності, що виражається у тому, що важливим чинником історичного розвитку соціумів є держава, як відносно самостійна, самодостатня, автономна суспільна сила.

А головним суб'єктом патріотизму виступає особистість, пріоритетним соціально-етичним завданням якої є усвідомлення своєю історичної, культурної, національної, духовної приналежності до Батьківщини як вищого принципу, що визначає сенс і стратегію її життя.

Дійсний же патріотизм полягає в його духовності, коли патріотизм як піднесене відчуття, незамінна цінність і джерело, найважливіший мотив соціально значущої діяльності якнайповніше виявляється в особистості, соціальній групі, що набула вищого рівня духовно-етичного і культурного розвитку. Автентичний, духовний в своїй основі патріотизм передбачає безкорисливе, беззавітне аж до самопожертвування служіння Вітчизні.

Природно, що патріотизм має пройти певний шлях формування. Як засвідчує аналіз наукових джерел [1-7], патріотизм зароджується і формується як відчуття, пов'язане з світобаченням рідного краю, ближнього оточення, своєї мови в ранньому дитячому віці, що щільно пов'язане із чуттєвою сферою дитини, яка дозволяє інтегрувати патріотичний феномен на чуттєвому рівні. У зрілому віці це відчуття соціалізується, підноситься і все більш усвідомлюється, рефлексується, особливо в процесі здійснення конкретних видів суспільно-корисної діяльності.

Відтак, патріотичне виховання має здійснюватись як двоєдиний процес на психологічному (морально-психологічний процес формування почуттів, уявлень, звичок, настроїв, прагнень, норм патріотизму, вольових якостей) та ідеологічному й світоглядному (формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів, переконань) рівнях.

Таким чином, формування патріотизму можна вважати вищим рівнем розвитку особистості, на якому особистість ідентифікує себе з Батьківщиною, Вітчизною, Усесвітом, а її "Я" стає частинкою, нерозривно пов'язаною з безліччю інших "Я" соціуму, що в реальній дійсності і конкретній діяльності виявляється в єднанні їх відчуттів, цінностей, поглядів, норм, ідеалів, цілей, дій і вчинків, інтегральним моментом чого виступають вищі інтереси суспільства, активна реалізація ідеї служіння Вітчизні.

Загалом, патріотизм – це любов до батьківщини, почуття відповідальності за її долю, готовність і здатність служити її інтересам та сприяння її успіхам у сферах внутрішнього життя й на міжнародній арені. Патріотизм – явище соціально-історичне. У різні епохи воно має різний соціальний і класовий зміст. У реальних соціально-історичних умовах кожен клас виражає своє ставлення до вітчизни через свої специфічні інтереси. В умовах розвитку капіталізму патріотизм є невід'ємною частиною суспільної свідомості, національної свідомості і самосвідомості людей. У період переходу від тоталітарних режимів до демократизму, формування правової суверенної держави і громадянського суспільства формується і утверджується загальнонародний патріотизм. У ньому поєднуються вірність Батьківщині, готовність служити їй і захищати її від ворогів з почуттям поваги до інших націй і народів, з відданістю інтересам творення вільного, демократичного суспільства, з демократичним рухом у всьому світі.

Сьогодні за умов економічної кризи, нелегкого переходу до ринкових відносин відбувається інтенсивний процес соціальної і моральної деградації частини учнівської молоді, особливо підлітків. Це зумовлено тим, що, по-перше, з ліквідацією уніфікованих молодіжних організацій, які займалися ідейним вихованням в державі СРСР, новостворені молодіжні організації (Пласт, СУМ, "Джура", "Січ", "Соколи" та ін.) за браком кваліфікованих педагогічних кадрів і слабкої матеріальної бази не спроможні охопити широкий загал підростаючого покоління. В соціальній освіті утворився ідеологічний вакуум, який є однією з причин втрати патріотичних орієнтирів, інтересу до чесної праці, знецінення духовних ідеалів, притуплення природних потреб підлітків у пізнанні і творчості, що загалом тенденційно орієнтує підростаюче покоління на звуження свого духовного світу до системи цінностей, спрямованих на потребу особи, а не суспільства.

Як свідчить практика призову на військову службу, військово-патріотична мотивація у призовної молоді сьогодні дуже низька.

Підвищенню іміджу армії не сприяють достатньою мірою ані школа, ані сім'я, ані громадська думка. Та й самі процеси, що відбуваються у Збройних Силах, у цілому у суспільстві поки що не працюють на авторитет військової служби.

Безумовно, багато цінностей, які мали суспільно-історичну природу, з різних причин витіснені сьогодні у нашому суспільстві на задвірки духовності. Проблема ускладнюється, насамперед, зруйнованістю старої комуністичної ідеологічної системи і відсутністю нової чіткої ідейної спрямованості щодо побудови самостійної держави, розгубленістю, а відтак і професійною слабкістю виховних структур, в тому числі і в армії. Це також наслідки недооцінки важливості військово-патріотичного виховання допризовної молоді, до того ж ще з раннього дитинства із залученням до цієї справи поряд з іншими структурами і традиційних церков, втрати інтересу до патріотичної та шефської роботи над військовими частинами більшістю громадських організацій, трудових колективів, державних органів, нерідко деструктивної позиції у відношенні до армії деяких засобів масової інформації та літературних, як правило, чужих джерел, тощо. Певні небажані стереотипи тут формує і наше складне суспільне буття. Сьогодні цивільна молодь живе і виховується більше у "приватизованому" суспільному просторі – просторі сім'ї, друзів, різних неформальних груп і зорієнтована на вирішення вузькогоспичних проблем, а не на загальносуспільні духовні цінності [5, с. 56].

Вивчення домінуючих потреб у допризовної молоді показує, що на перших місцях у них стоять потреби у сім'ї (63,4%), у вірних друзях (59,7%), у матеріальному благополуччі (46,8%), а на останніх – потреби у суспільному визнанні особистості, у соціально потрібній роботі, у виконанні громадянських обов'язків (у тому числі і обов'язку служити в армії) [4, с. 20].

Загалом, патріотизм є духовним надбанням громадянина незалежної країни, найважливішим елементом соціальної свідомості, фундаментом суспільної і державної систем, основою зміцнення єдності держави.

Кардинальні зміни, що відбулися в Україні та інших країнах СНД, викликані різким переходом суспільства з одного стану в інший, ускладнили міжнародні і міжконфесійні відносини. З припиненням існування Радянського Союзу дестабілізувалося життя населення всього пострадянського простору, у певному розумінні зруйнована система патріотичного і інтернаціонального виховання. За умов ідеологічної невизначеності знецінилися суспільні морально-етичні і соціально-

психологічні цінності.

Заклики до скасування радянського виховання без впровадження нового ускладнили становлення системи патріотичного виховання. Було допущено певне скасування вітчизняних цінностей, на зміну яким не пришли нові, здатні згуртувати суспільство. Значна частина молоді не приховує свого бажання виїхати з України за кордон.

За умов нестабільності і відсутності нових ідеологічних установок стало вельми складним визначити концептуально орієнтовану перспективу, яка б дозволила окреслити шляхи та мету громадянського та патріотичного виховання, яке ускладнюється через відсутність наукової теорії патріотичного виховання, розробленої з урахуванням змін, що відбулися в Україні і інших країнах СНД.

Відтак, формування патріотизму зокрема й у студентів має бути цілеспрямованим процесом, в якому фундаментальна роль відводиться освітньо-педагогічним формам та засобам його досягнення.

У реальній дійсності чітко виявляється суперечність між суспільною потребою утвердження патріотизму у дітей та молоді та неповним окресленням найкращих зразків для наслідування сучасних визначних особистостей України.

Наступне протиріччя виявляється у розриві між формуванням патріотичної свідомості молодого покоління та недостатнім утвердженням патріотичного альтруїстичного досвіду у виховній системі ВНЗ України.

Серед протиріччя чітко виявляється суперечність між потребою майбутніх фахівців у цілісному розвитку патріотизму та відсутністю міждисциплінарних зв'язків у системі гуманітарних дисциплін, які спрямовані на зміцнення внутрішніх спонук студентів до діяльності патріотичного спрямування. Крім того, існує протиріччя у реалізації завдань з патріотичного виховання між системами аудиторної та позанавчальної діяльності студентів. Відтак, становлення системи патріотичного виховання у контексті формування в молоді ціннісних орієнтацій має спрямовуватися на розв'язання зазначених вище труднощів та протиріч.

Використана література:

1. Дзевєри О. Г. Педагогічні ідеї Сковороди. – К.: Вища школа, 1972. – 246 с.
2. Макарєнко А. С. Методика виховної роботи. – К.: Рад. школа, 1990. – 366 с.
3. Національна програма патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства / Офіційний вісник України Щотижневий збірник актів законодавства – № 37. – 1999. – С. 33-46

4. Про що свідчать результати соціологічного дослідження // Право України. – 1994. – № 1-2. – С. 20-22.
5. Семенов С. С. Релігія і армія (соціально-філософський аналіз взаємовідносин) : дис. ... канд. філософ. наук. – 09 00 03 – соціальна філософія та філософія історії – Харків, 2004. – 205 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
7. Ушинський К. Д. Собр. соч. : в 11-и т. – М.-Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1949. – Т. 2. – 656 с.

КОЛОДНИЙ Е. С. Трудности и противоречия патриотического воспитания в вузе.

В статье анализируются определенные трудности и противоречия, которые существуют в системе патриотического воспитания в высших учебных заведениях. Патриотизм понимается как духовное достояние гражданина независимой страны, важнейший элемент социального сознания, фундамент общественной и государственной систем, основа укрепления единства независимого государства.

Ключевые слова: патриотизм, общественное явление, личностное новообразование, социальная и моральная деградация

KOŁODY H. S. Some difficulties and contradictions of patriotic education in the higher educational establishment.

Some difficulties and contradictions which exist in the system of patriotic education in higher educational establishments are analyzed in the article. Patriotism is understood as spiritual entity of the citizen of independent country, the major element of social consciousness, the foundation of public and state systems, the basis of strengthening the unity of an independent state.

Keywords: patriotism, public phenomenon, personality new formation, social and moral degradation

Корнещук В. В.

Одеський національний політехнічний університет

РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті запропоновані результати педагогічного дослідження професійної надійності, розкриті можливості її формування в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери діяльності.

Ключові слова: професійна надійність, соціономічна сфера діяльності, математична модель.

Зміни у структурі суспільного виробництва, характері та змісті праці зумовлюють нові вимоги до якісних (освітніх, професійно-кваліфікаційних, індивідуальних) характеристик сучасних спеціалістів. Посилення впливу сучасного виробництва на всі сфери буття людини, збільшення кількості його негативних наслідків, що виявляються у стані довкілля й здоров'я людини, – ставлять надійність і передбачуваність результатів професійної діяльності людини у перелік найбільш значущих для безпеки